

Piri reisin Amerika hartasındaki yazılar

Yazan: General
Abdurrahman Aygün

Piri reisin ceylân derisi üzerine 1513 de çizdiği ilk Amerika hartası hakkında mecmuamızın muhtelif numaralarında az çok malûmat vermiştik. Bu kere mezkûr hartanın bir fotoğrafını koyuyoruz. Bu fotoğrafın üzerinde görülen satırlar büyük himmetler ile okunarak numara sırasınca aşağıya yazılmışlardır:

I

Vakamı denilen kızıl boya olurki karşuda görünmez gayet uzaktır. Dağlarında madenlik bigayet bakkamı çok bir yerde koyun olurki yünü ibrişimdir ılmüği açarmış.

II

Bu diyarlar imaretliktir. Cümle halkı üryan yürürler.

III

Bu diyara Antilya vilâyeti derler. Gün batısı canibidir. Dört cins tuti olur imiş. Ak, kızıl, yeşil, kara. Halkı tuti etini yirler ve taşları cümle tuti yünündendir. Bunda bir taş olur siyah mehenk taşına benzer halkı nacak yerine anı kullanırlar imiş. Gayet te berk taş olduğunu.. Biz ol taşı gördük.

IV

Harrehülfakir Piri bin hacı Mehmedülmüştehir birader zai dei Kemâl reis fi şehri Gelibolu affullahi anhümâ şehri muharremilharam senetü tis'e aşere ve tis'emie.

V

Bu fasıl işbu kenarların ve dahi cezairin nice bulunduğunu beyan eder.

İşbu kenarlara Antilya kıyıları derler. Arap tarihinin sekiz yüz doksan altı yılında bulunmuştur. Amma şöyle rivayet ederlerkim Cinevizden bi kâfir adına Kolonbo derlermiş bu yerleri ol bulmuştur. Mesela mezbur Kolonbonun eline bir kitap girmişki mağrip denizinin nihayeti yani (garp) tarafında kenarlar ve cezireler ve türlü türlü madenler ve dahi cevahir dağı vardır deyu bu kitapda bulur. Mezbur kitabı tamam mutalaa ederek cineviz ulularına bu kaziyeleri bir bir şerh edüp ider : Gelin bana iki pare gemi verin, varayım, ol yerleri bulayım . der. Bünlar iderler: Ey epter, mağrip deryasının nihayeti payanı ve haddimi bulunur? Buharı zulmetle doludur derler. Mezbur Kolombo görürkim cinevizlerden çare yok, sürer İspanya beyine varır. Hikâyeti bir bir arzeder. Anlar dahi cinevizli gibi cevap verirler. Velhası bunlara Kolombo hayli ibram eder. Âhir İspanya beyi iki gemi verip bunun muhkem yarağın görüp ider : Ey Kolombo eğer senin dediğin gibi olursa seni ol diyara kapdan ideyim deyip mezbur Kolomboyu bahri mağribe gönderdi. Merhum Gazi Kemâlin İspanyalı bir kulu vardı mezbur kul Kolombo ile üç defa ol diyara vardım deyu merhum Kemâl reise hikâye edüp ider :

Evvel Septe boğazına vardık dahi oradan gün batısı lodusun ikisinin ortasına.... rast dört bin mil yürüdükten sonra karşımızda bir ada gördük amma gittikce deryanın mevci köpüklenmez olmuş, yani deniz sakin olup düzelmiş; ve şimal yıldızı dahi - bahriler puslalarında gene yıldızı derler - ol yıldız

gide gide dolunmuş görünmez olmuş ve dahi iderki: bu tertipçe yıldızlar ol diyarda görünmez, gayri tertipçe görünür. der. Andan evvel karşıda gördükleri adaya demir korlar ol adanın halkı gelir bunlara ok vurur, komazlarki dışarı çıkıp haber soralar. Erkeği ve dişisi el okun atarlarmış, ol okun temreni balık süğüğünden; ve cümlesi üryan yürürlermiş ve hem gayet... Görürlerkim ol adaya çıkarmazlar, adanın öte yüzüne geçmişler, bir sandal görürler bunları görücek sandal kaçıp karaya dökülürler. Bunlar sandalı almağa varırlar görürlerki içinde adam eti var. Meğer bunlar bu tayfa imişki adadan adaya çıkıp adam şikâr edip yerler imiş. Mezbur Kolombo bir ada dahi görüp ana varırlar, görürlerkim ol adada ulu yılanlar var. Ol yere çıkmadan hazer edip bir gayri adaya dahi varırlar, demir korlar, on yedi gün onda yatarlar. Bu adanın halkı görürlerki kendilere bu gemiden ziyan yok, varırlar, balık avlayıp filikasile bunlara getirirler. Bunlarda hoş görüp anlara sırça boncuk verirler.

Meğerkim sırça boncuk ol, diyarda muteber idiğin kitapta bulmuş imiş. Anlar boncuğu görüp dahi ziyade balık getirirler. Bunlar daim anlara sırça boncuk verirler. Bir gün bir avretin kolunda altın görürler. Altın alıp boncuk verirler. Bunlar ider: varın dahi altın getirin size dahi ziyade boncuk verelim., derler. Anlar varıp dahi vafir altın getirirler. Meğer bunların dağlarında altın madeni varmış. Bir gün dahi birinin elinde inci görürler. İnciyi alıp boncuk verirler. Bunlar görürlerki boncuk verirler dahi vafir inci getirirler. İnci bu adanın kenarında bir iki kulaç yerde bulunurmuş ve dahi ol diyardan vafir bakkam ağacını yükledip mezbur halktan ikisini alıp ol yıl içinde İspanya beyine getirirler. Amma mezbur Kolombo ol kişilerin dilin bilmeyip işaretle alış veriş

ederlermiş. Ve bu seferden sonra İspanya beyi papaz ve arpa gönderip ekin biçim öğredip kendi tarikine koymuş. Bunların bir veçle mezhepleri yokmuş. Hayvan gibi üryan yürüyüp anda yatarlarmış. Şimdi ol diyarlar tamam açılıp meşhur olmuştur. Bu isimlerki mezbur cezairde ve kenarlarda kim vardır, kolombo komuşturki anınla malûm oluna. ve hem kolombo ulu müneccim imiş. Mèzbur hartide olan bu kenarlar ve cezireler kim vardır, kolombo nun hartisinden yazılmıştır.

VI

Bu fasıl işbu hartinin ne tarikle telif olunduğunu beyan eder:

İşbu harti misalinde harti asır içinde kimesnede yoktur. Bu fakirin elinde telif olup şimdi bünyad oldu. Hususen yirmi miktar hartiler ve pappamondolardan - yani İskenderi Zülkarneyn zamanında telif olmuş hartidirki rubu meskûn anın içinde malûmdur. Arap tayfası ol hartiye Caferiye derler. - anın gibi sekiz caferiden ve bir Arabi Hint hartisinden ve dört portukalın şimdi telif olmuş hartilerinden kim sint ve Hint ve Çin diyarları hendese tariki üzerine ol hartilerin içinde masturdur. Ve bir dahi Kolombo nun garp tarafında yazdığı hartiden bir kıyas üzerine istihraç edip bu şekil hasıl oldu. Şöyleki: bu diyarın hartisi bahriler içinde nice sahih ve muteber ise mezbur hartide dahi yedi derya öyle sahih ve muteberdir.

VII

Bu yerde:

Portukal kâfiri rivayet ederkim bu yerde gece ve gündüz kısalacak iki saat olur, uzalıcak yirmi iki saat olur. Amma gündüzü gayet ıssı olup ve gecede gayet çiğ düşer derler.

VIII

Portukal gemisi Hind vilâyetine giderken muhlif rüzgâra düş gelir, kenardan; bunu rüzgâr kenardan..... ken fırtınayile kible canibine gittikten sonra karşılarında bir kenar görürler. Anın üzerine yürürler,... Görmüşlerki hûp demir yerleridir. Demir korlar, sandalla kenara çıkarlar, görürlerkim adamlar yürür, her birisi üryan velâkin el okun atarlar temrenleri balık süğüğünden. Bunlar anda sekiz gün yatarlar, o halkla satış pazar ederler işaretle.

Bu diyarları ol barça görüp yazmıştırkı..... çekip durur. Mezbur barça Hinde gitmeyip döner. Portukala varıp haber verir.... Bu kenarları tafsilile yazarlar. Anlar bulmuş (?) oldu.

IX

Ve bu diyarda ak kılı ve bu şekilli canavar ve dahi altı boynuzlu kâvlar olurmuş. Portukal kâfiri hartilerinde yazmıştı.

X

Bu diyarda imaretlik yoktur. Cümle haraptır ve ulu yılanlar olurmuş. Ol sebepten portukal kâfiri bu kenarlara çıkmazlar imiş ve hem gayet ıssılar olur imiş.

XI

Ve bu dört para gemi Portukal gemisidir. Hem şekil yazılmıştır. Mağrip diyarından habes burnuna geçerlerkim Hinde giderler. Şuluk üzerine yürürler. Bu körfezi arkını geçmeğe dört bin iki yüz mildir.

XII

..... Bu kenarda bir kale olur zira
..... iklimde altın halat alıp de
ölçerler imiş.

XIII

Ve bu cineviz kükesi Flandırdan gelirken fırtına bulup önüne katar, zaruri giderken bu adaların önüne çıkavarır. ve bu adalar bundan menkuldür.

XIV

Rivayet ederlerkim zamanı evvelde San volrandan (Santo-brandan) derler bir papaz yedi deryayı gezmiş derler. Mezbur bu baluğun üzerine uğramış kuru yer sanıp baluk üzerine ot yakmışlar baluğun sırtı kızıcak denize dalmış, bunlar sandala koyulmuşlar. Gemiye kaçmışlar bu ahval Portukal kâfirinden zikrolunmaz. Kadim papa Mondalardan menkuldür.

XV

Bu hurda adalara Undizivercine deyu ad koymuşlardır. Yani on bir ada demek olur.

XVI

Ve bu adaya Antilya adası derler. Canavar ve tuti ve bakkam gayet çoktur. Veli imaret değildir.

XVIII

Bu diyarın dağlarında bu şekilde canavarlar olurmuş ve yalı kenarında beni adem çokmuş altın madeninin nihayeti yoktur.

XVII

Bu kenarlara bu barça fırtına ile gelip düştük deyip durur adına Nikola di Cuvan derler, Hartisine yazmışki bu ırmaklar kim görünür ekseri hep altın topraktır. Suyu kaçtıktan sonra kum içinde altın toprağını vafir devşirlermiş; hartisinde...

XIX

Portukal kâfiri burdan gün batısı canibine geçmez. O canip hep İspanyanındır. Bunlar kavil etmişlerki iki bin mil

Septe boğazının gün batısı tarafından sınır etmişlerdir. Portakal ol canibe geçmez amma Hind canibi ve cenup canibi hep portukalıdır.

XX

Ve bu karaveli Fırtına bulup geldi. Bu adaya düştü ismine Nikola Cuvan derler. Ve bu adada vafir birer boynuzlu kav çoktur. Ol sebepten bu cezirenin İzle (de) vaka derler. Yani sığır adası demek olur.

XXI

Bo Karavelinin reisine Mesir Anton Cineviz derler amma Portukalda büyü müştür. Bir gün Mezbur Karavelisile fırtına bulup gelmiş, bu cezirelere düşmüş vafir zencebil bulup bu adaları ol yazdı.

XXII

Bu denize bahri mağrip derler. Amma Efrenç tayfası marda İspanya derlerdi. Yani İspanya denizi demek olur. Şimdidek bu isimlerle meşhurdur amma kolombo ki bu deryayı açmıştır. ve cezairi ol malum etmiştir dahi Portukal kâfiriki Hind diyarın açtılar Bu cümle birbirile ittifak ettiler kim bu deryaya yeni isim vereler Bu deryanın adını (OSEANO) kodular, Yani sağ yumurta demek olur. Bundan evvel fikirleri bu imuşki bu deryanın haddi payanı olmaya, ötesi uzlemat ola. Şimsi görürlerkim bunca kenar denizi kuşadup durur. Bu derya bir göl gibi olduğu için sağ yumurta deyu ad verdiler . . Sah.

XXIII

Bu yerde bir boynuzlu kâv olur ve hem bu şekilli canavarlar olur.

XXIV

Bu canavarın yedi karış boyu vardır. Gözünün aralığı bir karıştır amma selimi nefis imiş.

XXV

Bu canavara sami derler.

XXVI

Bu diyar abadanlıktır. Ve dahi beni adem çoktur.
